

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет
Кафедра педагогіки, психології й освітнього менеджменту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
педагогіки, психології й
освітнього менеджменту

 доц. Корольова І.І.
«4» вересня 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.3.1. «Психологія»

Галузь знань 03 гуманітарні науки

Спеціальність 035.01 Філологія (українська мова і література)

факультет української філології та журналістики

2017–2018 навчальний рік

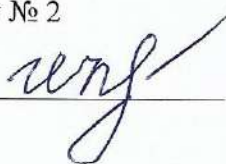
Робоча програма з дисципліни «Психологія» для студентів спеціальності 035.01 Філологія (українська мова і література),

Розробники: Корольова І.І., доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту

Протокол від «4» вересня 2017 року № 2

Завідувач кафедри

(доц. Корольова І.І.)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 0203 Гуманітарні науки	Нормативна	
	Напрямок підготовки 6.020303 Філологія		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): українська мова та література*, англійська мова та література	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
		Семестр	
		2-й	2-й
Загальна к-сть годин - 60		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1,9 самостійної роботи студента – 1,7	Рівень вищої освіти: Бакалавр	18 год.	4
		Практичні, семінарські	
		14 год.	4
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		28 год.	52
		Вид контролю: екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:
 для денної форми навчання – 32/28
 для заочної форми навчання – 8/52

Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна "Психологія" в університеті виступає органічною частиною загально-психологічної підготовки майбутнього педагога.

Розв'язання практичних завдань організації навчально-виховного процесу в школі, в цілому в закладах освіти, реалізація шляхів соціалізації особистості на різних вікових етапах її формування, втілення загально-гуманістичних вимог до становлення повноцінного спеціаліста-педагога в умовах розбудови суспільства незалежної Української держави неможливі без знання провідних фактів, механізмів та закономірностей психічного життя людини.

Цілісний підхід до психології як науки в системі формування спеціаліста вимагає не тільки засвоєння курсу "Загальна психологія", але й вивчення таких професійно-орієнтованих дисциплін, як "Вікова психологія", "Педагогічна психологія", "Соціальна психологія". В той же час вивчення студентами вузу цих курсів психології як окремих дисциплін, не завжди забезпечувало глибинне та системне структурування студентами психологічних знань щодо провідного об'єкта та суб'єкта навчання і виховання - дитини, молодшого школяра, підлітка, старшокласника. Такий підхід до диференційованого засвоєння курсів психології подекуди заважав формуванню у студентів органічного розуміння цілісності внутрішнього світу людини, накладанню засвоєних знань з загальної психології на специфіку розуміння рушійних сил розвитку дитини, своєрідності формування її особистості в умовах дошкільного та шкільного навчання і виховання, ролі спілкування та колективу в соціалізації учнів, глибинних основ особистості і діяльності педагога та їх значення у формуванні повноцінної особистості в умовах реформування шкільної освіти.

У сучасній Україні соціальні очікування від педагогічних працівників пов'язані з самодостатністю сформованої особистості педагога, його вміння розуміти сучасного учня, вміння співвідносити педагогічну рефлексію та емпатію з педагогічним тактом.

Сьогодні, в умовах глобальних зрушень у житті нашої держави, вища школа, і насамперед, її орієнтація на гуманітаризацію освіти, закликає виконувати державну національну програму "Освіта" (Україна XXI століття) та державний "Закон про вищу освіту", вдосконалювати психолого-педагогічну підготовку студентської молоді.

Засвоюючи зміст, поняття, закономірності та механізми психічних явищ, свідомості, розвитку особистості, її пізнавальних та емоційно-вольових властивостей, індивідуальних особливостей, студенти - майбутні педагоги - повинні чітко трансформувати ці узагальнені основи психології в розуміння законів вікового розвитку дитини, своєрідності вікових періодів її психічного становлення на протязі дошкільних та шкільних років, систематизувати

знання психології учіння та навчання з метою задоволення пізнавальних потреб та здібностей учнів; розуміти закони соціалізації особистості в дитячому та шкільному віці з метою проникнення у внутрішній світ вихованців та організації реальної допомоги їм в нестандартних умовах життя, навчальної діяльності, спілкування тощо.

Тому введення цілісного інтегрованого курсу "Психологія", замість окремих раніше декларованих навчальною програмою дисциплін психологічного циклу, виступає не тільки суттєвою потребою розширення та поглиблення знань студентів з психології, а й інтегрує, внутрішньо пов'язує кожен тему психології з педагогічним баченням проблем особистості, її виховання, навчання та розвитку; крім того, ставить у центр вивчення особистість дитини, учня, як провідної цінності професійної діяльності вчителя. В цьому плані основи загальної психології як розділ інтегрованого курсу "Психологія" виступають фундаментальною базою системних психологічних знань студентів, розділ "Вікова психологія" допомагає зрозуміти закономірності та своєрідність вікових особливостей психіки людини; розділ "Педагогічна психологія" орієнтований на вивчення безпосередніх закономірностей навчання та виховання учнів сучасної школи; нарешті, розділ "Соціальна педагогічна психологія" дозволяє майбутньому педагогу зрозуміти закони спілкування, організацію дитячих колективів, місце учня в системі міжособистісних відносин, його соціальний статус та прогнозувати його поведінку в неадекватних умовах спілкування, визначити його соціальне "Я" з метою особистісно-орієнтованої професійної допомоги конкретному учневі з боку педагога.

Мета дисципліни:

- розкрити базові наукові поняття загальної, вікової, педагогічної, соціальної психології в їх внутрішніх зв'язках;
- показати детермінованість психічних явищ в їх віковому аспекті та в плані розвитку;
- розширити та поглибити загально-психологічні та професійно-психологічні знання як базові в процесі формування майбутнього спеціаліста;
- пов'язати глибинні психічні явища людини в цілому із віком, вихованням, навчанням, соціалізацією особистості;
- створити у студентів розуміння єдності, цілісності, взаємозв'язку всіх психічних явищ, їх механізмів та закономірностей як невід'ємних складових повноцінного психічного розвитку в дитячому, шкільному та дорослому віці;
- показати значення нерозривності формування особистості та індивідуальності з їх соціальним оточенням, соціальними групами та колективами;
- обґрунтувати необхідність інтегрованого підходу до психології людини як цілісного системного утворення;
- підкреслити сутність та значущість оволодіння студентами психологічними знаннями, вміннями та навичками, як необхідно важливими

для підготовки педагога ХХІ століття;

- уможливити за допомогою вивчення курсу "Психологія" самореалізацію та самоактуалізацію в життєвому та професійному просторі;
- довести об'єктивну необхідність вивчення психології як особистісно – так і професійно-значущої науки;

Завдання дисципліни:

- методичні:

- розробити програму курсу „Психологія” на основі сучасних досягнень вітчизняних та зарубіжних досліджень;
- співвіднести теоретичні знання студентів та їхні практичні навички й вміння орієнтуватись у питаннях психології, досягти розуміння студентами цілісності, нерозривності та інтегрованості всіх психічних явищ та їх ролі у формуванні особистості;
- домогтись формування у студентів широкого наукового-психологічного світогляду та конкретних психологічних вмінь роботи з особистістю, групою та колективом;
- забезпечити глибину, стійкість та надійність професійно необхідних знань, навичок та вмінь з психології, структурувати осмислення студентами цінності та непересічної значущості особистості кожного учня в умовах його навчання, виховання та розвитку;
- застосовувати в процесі викладання навчального курсу проблемні, інноваційні, пошукові прийоми та засоби як засади методичного забезпечення засвоєння студентами етнопсихології;

- пізнавальні:

- сформувавши у студентів наукові поняття, що складають предмет, закономірності, зміст та структуру психології; знання методологічних засад та світоглядних основ курсу "Психологія"; методів та конкретних методик дослідження психічних явищ; суттєвих закономірностей особистості, її виховання та формування в дошкільному та шкільному віці; структури індивідуальності, акцентуацій характеру, обдарованості та шляхи їх розвитку у школярів; типів та структури інтелекту, його дослідження та розвиток; закономірностей та єдності навчання, виховання і психічного розвитку; вікових закономірностей і своєрідності психіки та її проявів на різних етапах шкільного навчання; процесу учіння, навічання та навчання в структурі педагогічної психології; психології особистості та діяльності вчителя; психології педагогічної оцінки; психологічних основ спілкування та педагогічного спілкування; структури груп та колективів, групову динаміку, шляхів виховання учнівського колективу; міжособистісних відносин "учитель-учень" в системі соціалізації особистості учня;
- виховувати у студентів необхідність осмислення структури педагогічної діяльності, її основних компонентів, педагогічних дій та професійно важливих вмінь і психологічних якостей, необхідних для її реалізації.

- вміти визначати ті чи інші явища психіки;
- досліджувати прояви та рівні розвитку особистості та інтелекту;
- підбирати для дослідження адекватні та надійні методики; володіти цими методиками в педагогічній роботі;
- застосовувати новітні технології психологічної науки в забезпеченні досягнень професійної діяльності вчителя;
- проводити спостереження за рівнем сформованості когнітивних процесів учнів на уроці;
- складати психолого-педагогічний аналіз уроку;
- складати психолого-педагогічну характеристику класу;
- складати розвивальні та корекційні програми на допомогу учням в навчальній роботі; для дітей "групи ризику";
- сформувати навички та вміння студентів використовувати знання з психології в процесі виховання дітей, школярів та молоді.

Опанування знаннями і навичками в результаті вивчення курсу «Психологія» дозволяє сформувати компетентного фахівця з відповідними компетентностями:

- Професійно-педагогічною – комплекс знань і умінь як інтеграційна єдність природничо-наукових, гуманітарно-соціально-економічних та психолого-педагогічних, що дозволяють аналізувати навчальний матеріал, педагогічні ситуації, вибирати способи педагогічної взаємодії, форми і методи, прийоми інноваційного подання навчального матеріалу.
- Соціально-мотиваційною – здатність узяти на себе відповідальність за запропоновані нові методичні підходи, технології та їх реалізацію у практичній діяльності, прояв зв'язаності особистих інтересів з потребами конкретного учня, педагогічного колективу, освітнього закладу у цілому, суспільства.
- Інформаційною – уміння одержувати, опрацьовувати і використовувати необхідну інформацію із різних за формою джерел в процесі професійної діяльності.
- Комунікативною – уміння здійснювати комунікативну діяльність, взаємодію з адміністрацією освітнього закладу, колегами по роботі.
- Мовною – вільне володіння державною мовою як усно, так і письмово, уміння вести дискусію державною мовою.
- Креативною – навички до творчого підходу до організації освітнього процесу, вдосконалення.
- Цільовою – уміння ставити і реалізовувати освітні цілі різного рівня і спрямованості: навчальні, виховні, розвиваючі; поточні й перспективні; реальні й ідеальні; глобальні й приватні.

- Змістовою – знання навчального предмету, уміння творчо працювати з навчальною програмою, розробляти робочу програму відповідно сучасних вимог.
- Проектною – уміння передбачати результати своєї педагогічної діяльності, визначати послідовність своїх дій для досягнення поставленої мети, тобто зводити воедино свої педагогічну стратегію і тактику.
- Рефлексивною – вміння оцінювати власну педагогічну та іншу соціально значущу діяльність в цілому, прослідковувати суттєвий зв'язок між завданнями, цілями, способами, засобами, умовами та результатами власної педагогічної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальний курс інтегрує окремі дисципліни, такі як: «Педагогіка», спецкурси «Педагогічна майстерність», «Сучасні педагогічні технології», «Методика організації виховної роботи у загальноосвітніх закладах» тощо.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основи загальної та вікової психології												
Тема 1. Предмет, завдання та методи психології.	5	2				3	5	2				3
Тема 2. Психологія особистості	6	2	2			2	5		2			3
Тема 3. Психологія пізнавальних процесів	4					4	5					5
Тема 4. Психологія діяльності	4	2				2	5					5
Тема 5. Предмет і методи вікової психології. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.	6	2	2			2	5					5
Тема 6. Психологія школяра.	5		2			3	5					5
Разом за змістовим модулем 1	30	8	6			16	30	2	2			26

Змістовий модуль 2. Особистість в системі психологічного знання												
Тема 7. Предмет, структура педагогічної психології. Психологія виховання.	6	2	2			2	5	2				3
Тема 8. Психологія навчальної діяльності.	6	2	2			2	5					5
Тема 9. Психологія педагогічної діяльності.	6	2	2			2	5		2			3
Тема 10. Соціалізація особистості	4	2				2	5					5
Тема 11 Соціальна психологія групи. Конфлікт та шляхи його вирішення.	4		2			2	5					5
Тема 12. Колектив. Учнівський колектив та колектив педагогів. Методи вивчення колективу.	4	2				2	5					5
Разом за змістовим модулем 2	30	10	8			12	30	2	2			26
Усього годин	60	18	14			28	60	4	4			52

Зміст дисципліни

Предмет, завдання та методи психології. Активна рефлексорна природа психічного. Поняття рефлексу. Роботи Декарта, І.М. Сеченова. Вчення І.П. Павлова про вищу нервову діяльність, процеси збудження та гальмування, аналітико-синтетична діяльність мозку, системність та динамічний стереотип. Перша та друга сигнальні системи. Роботи Н.А. Бернштейна, П.К. Анохіна про акцептор дії.

Короткий історичний нарис розвитку психології. В.Вундт і відкриття першої експериментальної лабораторії 1879 р. Провідні теорії психології ХХ століття: психоаналіз (З. Фрейд), неопсихоаналіз, біхевіоризм (Дж. Вотсон), теорія наочіння, гештальтпсихологія (М. Вертгаймер), теорія діяльності (Л.С. Виготський, О.М Леонт'єв та інші). Критичний аналіз теорій психології та їх роль в становленні наукової психології в ХХ столітті.

Методологія та методи дослідження психічних явищ. Класифікація методів психології, їх види та характеристики: опитування, анкетування, бесіда, інтерв'ю, тестування. Метод аналізу результатів діяльності. Етапи організації психологічного дослідження в психології.

Психологія особистості. Загальне поняття про особистість. Критерії підходу до розуміння та визначення особистості. Багатоплановість

підходу до розуміння та визначення особистості. Багатоплановість визначення поняття "особистість" вітчизняними вченими. (Г. Ковальов, К. Платонов, С. Рубінштейн та ін.).

Людина, індивід, суб'єкт, особистість, персона, індивідуальність як грані розуміння особистості. Різноманітність суттєвих ознак особистості як психічного явища.

Теорії особистості в психологічній науці: психодинамічні, соціодинамічні, інтеракціоніські обґрунтування для їх класифікацій. Р.Кеттел, З. Фрейд, А. Маслоу, К.Роджерс. Вітчизняні вчені про особистість: Л.С. Виготський, О.М. Леонт'єв, Л.І. Божович.

Структура особистості. Особистісні конструкти, їх зміст. Самосвідомість як усвідомлення "Я". "Я-образ" та "Я-концепція" як змістовна та динамічна складові особистості.

Механізми психологічного захисту: відмова, подавлення, раціоналізація, проекція, заміщення та їх роль у збереженні цілісності особистості.

Самоактуалізація за А. Маслоу та її критерії. Стадії формування особистості (Е. Еріксон). Цілісність та стійкість особистісних утворень людини.

Поняття про темперамент. Види темпераменту та їх характеристики (за І. Кантом). Позитивні та негативні сторони кожного темпераменту. Змішаність типів темпераменту у людей.

Властивості темпераменту. Темперамент як генотип (І. Павлов). Зв'язок типу нервової системи та типу темпераменту. Теорії темпераменту (гуморальна, морфологічна, рефлексорна). Індивідуальний стиль діяльності та темперамент людини. Врахування властивостей темпераменту у навчально-виховній роботі з дітьми та учнями.

Характер. Визначення характеру. Характер як фенотип. Типологія характеру (У. Шелдон, Е. Фромм, К. Леонгард, О. Личко). Симптомокомплекси характеру. Властивості характеру. Акцентуації характеру. Дослідження характеру в сучасній психології, врахування типу характеру у вихованні особистості.

Психологія пізнавальних процесів. Увага. Відчуття та сприйняття. Поняття про увагу. Функції уваги. Фізіологічні основи уваги (Ідеї І.П. Павлова про орієнтувально-рефлексорну діяльність організму. Вчення О.О.Ухтомського про домінанту.) Різновиди і форми уваги. Властивості уваги (зосередженість або концентрація уваги, стійкість, переключення, розподіл та обсяг).

Поняття про відчуття. Класифікація відчуттів. Закономірності відчуттів. Чутливість аналізатора і поріг чутливості. Відчуття і діяльність.

Поняття про сприймання. Різновиди сприймання. Закони сприймання. Спостереження і спостережливість.

Закономірності пам'яті. Мислення. Види мовної діяльності та їх особливості.

Поняття про пам'ять. Теорії пам'яті (асоціативний напрям психології, гештальт-психологія про феномен пам'яті, фізична і біохімічна теорії

пам'яті). Різновиди пам'яті. Запам'ятовування та його різновиди. Відтворення та його різновиди. Розлади пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті.

Поняття про мислення. Розумові дії та мислительні операції (Дослідження П.Я. Гальперина, Н.Ф.Тализіної процесу формування мислительних дій). Форми мислення. Процес розуміння. Процес розв'язання завдань. Різновиди мислення. Індивідуальні особливості мислення.

Поняття про мову та її функції. Фізіологічні механізми мовної діяльності (Значення досліджень І.П. Павлова, П.Брока, К. Верніке, М.І. Жинкіна, О.Р. Лурії для тлумачення фізіологічного підґрунтя мовної діяльності). Різновиди мовлення. Психоаналітичне тлумачення мовлення (Ж. Лакан про типи мовлення). Індивідуальні особливості мовлення.

Уява. Уява та органічні процеси. Уява й фантазія. Процес створення образів уяви. Різновиди уяви. Уява і особистість. Поняття про творчість.

Психологія діяльності. Діяльність і активність. Діяльність і поведінка. Характеристики діяльності: мотив, мета, предмет, структура, засоби. Види мотивів. Дії та операції. Основні види діяльності: гра, навчання, праця, спілкування. Закономірність зсуву мотиву на мету (теорія О.М. Леонтьєва). Поняття уміння, навички та звички. Види умінь. Спілкування. Спілкування. Функції спілкування. Спілкування та педагогічна діяльність. Невербальна та вербальна комунікація. Роль вербальної комунікації у процесі навчання та виховання. Спілкування як інтеракція. Види взаємозв'язку у спільній діяльності. Конкуренція, кооперація, співдружність, сумісність та спрацьованість.

Предмет і методи вікової психології. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки. Поняття про розвиток і формування. Визначення провідних критеріїв психічного розвитку людини в онтогенезі, соціальна ситуація та провідний тип діяльності. Зони актуального та потенційного розвитку, вікові кризи та їх закономірності, розвиток та формування психічних структур.

Особливості психічного розвитку. Закономірності психічного розвитку (нерівномірність, сензитивні періоди, інтеграція, пластичність, компенсація).

Рушійні сили психічного розвитку як групи діалектичних протиріч, С.Л. Рубінштейн про єдність зовнішніх та внутрішніх умов психічного розвитку. Г.С. Костюк про рушійні сили психічного розвитку. Теорія Д.Б.Ельконіна про два типи діяльності як провідні критерії психічного розвитку дитини. О.М. Леонтьєв про ознаки провідної діяльності.

Навчання, виховання і розвиток. Провідні положення концепції Л.С. Виготського про психічний розвиток, навчання і виховання.

Вікова періодизація психічного розвитку: Ж.Піаже, Е. Еріксон, Д.Б. Ельконін. Періоди, етапи та стадії вікового розвитку в дитячому, шкільному та дорослому віці.

Психологія школяра. Особливості психічного розвитку немовляти. Початок розвитку мовленнєвої та моторної сфери. Емоційне спілкування.

Період маляти - 1-3 роки. Предметно-знаряддева діяльність.

Сензитивний період мовленнєвого розвитку. Початок розвитку свідомості та елементів самосвідомості. Криза 3-х років, початковий етап формування особистості - "Я - сам".

Дошкільний вік. Розвиток ігрової діяльності як провідної. Розвиток моторики, сенсорики, перцепції. Мислення, уява, як інтелектуальні процеси. Становлення вольових зусиль. Формування особистості дошкільника. Формування фізичної та психічної готовності до школи.

Психологія молодшого школяра. Адаптація до шкільного життя. Учіння як провідна діяльність дитини 6-10 років. Зміст, структура, мотиви, результати учіння та засвоєння знань. Молодший школяр та спілкування в класі. Розвиток обдарованості дітей у початковій школі. Новоутворення психіки у 10-річних учнів.

Психологія підлітка. Теорії підліткового віку. Л.С. Виготський, Т.В. Драгунова, Д.Б. Ельконін про соціальну ситуацію розвитку підлітка. Вікова "криза" 13 років. Закономірності протиріч психічного розвитку та формування дитини 10-11 та 13-15 років. Психологічні новоутворення 13-15 річних: почуття дорослості, поведінкова автономія. "Я - образ".

Інтимно-особистісне спілкування як провідна діяльність у підлітковому віці.

Стосунки з однолітками та дорослими. Поведінкова автономія підлітків. Підліткові неформальні угруповання. Співвідношення впливу сім'ї, школи та "вулиці" та їх місце у формуванні особистості підлітка. Конфлікти у відносинах "дорослий - підліток" та шляхи їх вирішення.

Розвиток пізнавальних процесів у підлітковому віці. Уміння та навчання учнів середньої ланки школи.

Формування особистості підлітка. Д.І. Фельдштейн, І.С. Кон. Відкриття "Я". Самооцінка та рівень домагань підлітків. Виховання вольових якостей та вищих почуттів. Акцентуації характеру підлітка, їх вивчення та врахування у роботі з підлітками

"Групи ризику" серед підлітків. Виховна та корекційна робота педагога з девіантними дітьми.

Загальна характеристика ранньої юності (старшокласника) (15-18 років). Соціальна ситуація розвитку - вибір професії, соціальне та особистісне самовизначення (В.В. Давидов, Л.І. Божович, Л.С. Славина, І.С. Кон).

Взаємини з дорослими та однолітками. Диференціювання статусу автономії -емоційна та нормативна (поведінково-вчинкова, світоглядна) автономія. Професійно орієнтоване навчання як підготовка до професійного самовизначення. Розвиток інтелекту як загальної здібності.

Формування особистості в ранній юності: акцентуації характеру, змінність емоційно-вольових станів, розвиток самосвідомості, самооцінки, само ідентичності, самототожності та самоцінності. Статева самоідентифікація. Статеві ролі. Орієнтація на самостійний вибір життєвих та професійних планів. Формування готовності до дорослого самостійного життя.

Предмет, структура педагогічної психології. Методи дослідження. Психологія виховання. Психологія виховання – найбільш важкий і мало опрацьований розділ педагогічної психології, що вивчає внутрішні (психологічні механізми становлення і розвитку особистості у цілому), а також окремі її властивості.

Особистість формується у діяльності в процесі взаємодії з матеріальним та соціальним середовищем. Поза активністю немає становлення та розвитку особистості. При цьому важливим фактором її формування виступають соціальні зв'язки, включення у життя суспільства, групи, колектива різного масштабу. Одним із напрямків взаємодії особистості і соціального середовища є виховання – цілеспрямовано спланований і організований процес.

Діяльність виконує розвиваючу і виховну функції в тому випадку, якщо забезпечений її мотиваційний бік, тобто якщо у виховання складаються достатньо усвідомлені, стійкі і сильні спонукання.

Важливим питанням даної теми є психологічний механізм перетворення зовнішнього виховного управління у внутрішню систему самоуправління і самовиховання.

Також значення має питання «важких дітей», виділення психологічних критеріїв "важких" дітей. Діти з "соціалізованими формами" антисуспільної поведінки та діти з "несоціалізованими", агресивними формами поведінки.

Діти (важкі підлітки), що не засвоїли ніякої системи норм поведінки та групи підлітків, що засвоїли антисуспільну поведінку. Підлітки з різними акцентуаціями характеру (Д.Е. Личко). Шкільна дезадаптація та дезадаптовані учні (за Д. Стоттом). Важко вихованість як "симптоми дефісильності" (Шюрер та Смекал).

Діти з відхиленням фізичного та психічного розвитку (ЗПР). Допомога та корекційна робота вчителя з цією групою дітей.

Педагогічне занедбані діти, прояви відхилень в їх поведінці (токсикоманія, схильність до алкоголізму, передчасна статева розбещеність, бродяжництво тощо).

Агресивні підлітки. Діти з вадами афективної сфери. Асоціальні та антисоціальні прояви поведінки дітей та підлітків (хуліганство, крадіжки тощо).

Загальна характеристика превентивної поведінки неповнолітніх (асоціальна поведінка, соціальні відхилення з корисливими намірами), соціальні відхилення агресивної орієнтації, відхилення соціально-пасивного типу.

Діагностика та корекція девіантної поведінки неповнолітніх в умовах навчально-виховної роботи в школі. Об'єднання дій вчителя та шкільного психолога з метою реальної допомоги неповнолітнім.

Психологія навчальної діяльності. Види, умови і механізми навчання, фактори, що визначають успішність навчальності. Співвідношення навчання і розвитку. Учіння, навчальна діяльність, предмет, засоби, способи, продукт, результат навчальної діяльності,

мотивації, навчальне завдання, навчальна дія, операція, мотивація учіння, внутрішня, зовнішня мотивація, домінанти стійкості навчальної мотивації.

Навчання та учіння. Учіння і навчальна діяльність учнів. Загальні характеристики навчальної діяльності. Структурні компоненти учіння. Предметний зміст навчальної діяльності. Засоби, способи, результат, продукт навчальної діяльності учнів. Навчання, типи навчання, традиційне, проблемне, програмоване навчання, концепції навчання, педагогічна оцінка, психологія педагогічної оцінки.

Рівні наукування: сенсорний, моторний, сенсомоторний та когнітивний, їх змістовна характеристика.

Сучасні концепції наукування. Початковий етап наукування у ранньому та дошкільному дитинстві. Значення ранніх форм наукування. Наукування як адаптація до життєвих умов. Роль гри в наукуванні мовленню, спілкуванню, вчинковим актам поведінки дитини дошкільного віку. Наукування і учіння. Наукування і навчання. Стихійне наукування.

Зовнішня та внутрішня структура навчальної діяльності. Мотивація, учбова задача, учбові дії, контроль та оцінка. Навчальна мотивація. Фактори мотивації (Л. Божович). Ієрархія навчальних мотивів за А.К. Марковою.

Характеристика учбового завдання, його склад, особливості, психологічні вимоги, види учбового завдання, етапи рішення учбових (стереотипних та проблемних) завдань.

Навчальні дії та операції Контроль та самоконтроль, оцінка та самооцінка в навчальній діяльності.

Засвоєння навчального матеріалу. Складна внутрішня структура навчальної діяльності як процесу засвоєння (С.Л.Рубінштейн, В.А. Крутенький, П.В. Зінченко). Стадії процесу засвоєння (модель П. Гальперина). Типи учіння.

Основні характеристики процесу засвоєння. Формування навичок. (Л. Ігельсон). Формування понять. Формування вмінь.

Визначення навчання в широкому та вузькому смислах..

Типи навчання. Традиційне навчання та його характеристики. Зміст та особливості проблемного навчання. Програмоване навчання та його місце в системі навчання. Позитивні та негативні аспекти теорій навчання.

Концепції навчання. Теорія Ж.Паже - когнітивна концепція навчання. Операція як суттєва одиниця в розумінні розвитку інтелекту. Фактори, що впливають на інтелект: дозрівання, досвід і дія соціального оточення.

Концепція К. Роджерса ("когнітивне" та "дослідне" учіння). Учіння як природна потреба особистості. Концепція поетапного формування розумових понять П.Я. Гальперина та її змістовні характеристики. Теорія проблемного навчання за Л.В. Занковим.

Психологія педагогічної оцінки. Функції педагогічної оцінки. Структура педагогічної оцінки. Види педагогічної оцінки. Значення об'єктивності оцінювання учнівських досягнень для адекватного рефлексивного взаєморозуміння в системі "учитель-учень".

Психологія педагогічної діяльності. Загальна характеристика педагогічної діяльності. Рівні продуктивності педагогічної діяльності. Предмет, засоби, продукт, результат діяльності вчителя.

Особистість педагога. Педагогічні здібності та вміння. Загальні та спеціальні професійні здібності.

Функції педагогічної діяльності. Дослідження педагогічних функцій в роботах Н.В. Кузьміної, О.І. Щербакова, В.В. Богословського та інших. 2 групи педагогічних функцій, їх змістовні характеристики.

Класифікація педагогічних вмінь.

Стилі педагогічної діяльності. Дослідження стилю педагогічної діяльності в роботах вітчизняних психологів. Залежність стилю діяльності від факторів особистості та схильностей педагога.

Індивідуальний стиль діяльності педагога, його змістовні, динамічні та результативні характеристики.

Класифікація видів індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Особистісна центрація вчителя. 6 провідних стилів центрації. Рефлексивність та її значення в центрації особистості вчителя.

Соціалізація особистості. Предмет соціальної психології. Завдання соціальної психології та її місце в педагогічній діяльності. Структура соціальної психології, характеристика складових структури. Поняття соціалізації. Теорії соціалізації. Складові соціалізації особистості. Простір соціалізації. Вплив сім'ї і школи на соціалізацію особистості дитини дошкільного та шкільного віку. Місце учня в системі міжособистісних відносин. Потреба в спілкуванні. Положення учня в класі та успішність. Спілкування учнів різного віку (дітей-дошкільників, учнів молодших класів, підлітків, старшокласників). Приятельство, товариськість, шкільна дружба. Симпатії, антипатії. Типи поведінки в конфлікті. Шляхи попередження конфліктних ситуацій та конфліктів в класних колективах.

Соціальна психологія групи. Конфлікт та шляхи його вирішення. Соціальні групи як одиниці суспільного об'єднання спільності людей, що породжує "групову свідомість". Почуття "ми" як належність людини до певної групи. Соціальна реальна група як об'єкт соціально-психологічного дослідження.

Класифікація соціальних груп. Визначення малих груп, їх значення в житті людини на протязі онтогенезу. Основні параметри групи: склад, структура, групові процеси, групові норми та цінності. Феномени групи. Згуртованість, конформізм, соціальний контроль, групове рішення. Закономірності функціонування малих груп: ефективність, соціальна фацилітація, соціальна інгібіція, взаємодія, система комунікацій, лідерство та керівництво.

Колектив. Учніський колектив та колектив педагогів. Колектив як вищий рівень згуртованості групи. Визначення колективу за А.В. Петровським, А.С. Макаренком, А. Коломінським, Р.С. Немовим.

Феномени колективу. Дослідження колективу в сучасній соціальній

психології малих груп. Рівні розвитку колективу.

Учнівський клас і формування його як колективу. Цілі, цінності, соціальні та міжособистісні ролі в шкільному класі. Своєрідність колективних стосунків у класних колективів учнів початкової, середньої та вищої ланок шкільної освіти. Роль та вплив класних учнівських лідерів на згуртованість, стійкість, цінності класу.

Структура міжособистісних відносин в групах дітей та підлітків. Вікова динаміка взаємовідносин дітей та підлітків у колективах різного рівня сформованості. Вплив педагога на зміст, норми та цінності учнівського класного колективу та роль в організації життєдіяльності шкільного класу.

Соціально-психологічні аспекти міжособистісних відносин в педагогічному колективі. Згуртованість, аспекти управління, конфліктність в колективі педагогів.

Змістові модулі навчальної дисципліни

Змістовий модуль № 1

Основи загальної та вікової психології

Лекційні модулі:

1. Психологія як наука (2 год.).
2. Психологія особистості (2 год.).
3. Психологія діяльності (2 год.).
4. Предмет і методи вікової психології. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки (2 год.).

Семінарські модулі:

1. Психологія особистості (2 год.).
2. Предмет і методи вікової психології. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки (2 год.).
3. Психологія школяра (2 год.).

Модуль самостійної роботи:

1. Схематично або у вигляді таблиці відобразити історію розвитку психології (від часів Античності до сьогодення). При цьому визначити етапи розвитку психології, вказати найвідоміших діячів та їх провідні наукові ідеї.

Опрацювати психологічну літературу та скласти конспект з таких питань:

1. Дошкільний вік. Розвиток ігрової діяльності як провідної. Формування фізичної та психічної готовності до школи.
2. Психологія молодшого школяра. Адаптація до шкільного життя. Учиння як провідна діяльність дитини 6-10 років. Новоутворення психіки у 10-річних учнів.

Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология. - М., 1999.
2. Абрамова Г.С. Практикум по возрастной психологии. - М., 1999.
3. Вікова психологія /за ред. Г.С. Костюка. - Київ, 1976.
4. Гамезо М.В., Домашенко Й.А. Атлас по психологии. - М., 1986, 2000.
5. Заброцький М.М. Основи вікової психології. - Тернопіль, 2001.
6. Крысько В.Г. Психология и педагогика в схемах и таблицах. - Минск, 1999.
7. Обухова Л.Ф. Возрастная и детская психология. - М., 1996.
8. Основи психології /За ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. - Київ, 1997.
9. Основи загальної психології /За ред. Максименко Д.С. - Київ, 2005.
10. Психологія /За ред. Ю.Л. Трофімова. - Київ, 2002.
11. Психология и педагогика /Под ред. А.А. Радуги на. - М., 1997.
12. Роменець В.А. Історія психології. - К., 1978, 2001.
13. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. - М., 1973.
14. Столяренко Л.Д. Основы психологии. - Ростов н/Д, 2002.
15. Столяренко Л.Д. Основы психологии: Практикум. - Ростов н/Д, 2002.

Додаткова література

1. Бадмаев Б.Ц. Психология: как ее изучить и усвоить. - М., 1997.
2. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6т.-М., 1982-1984.
3. Лейтес Н.С. Психология одаренности детей и подростков. - М., 1996 Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Г.В. Практикум з загальної психології. — Київ, 2000 Годфруа Ж. Что такое психология: В 2-х т. - М., 1992.
4. Леонтьев А.Н. Проблемы развития психики. - М., 1972.
5. Практикум по возрастной и педагогической психологии /Под ред. Л.И. Щербакова. -М., 1987.
6. Практикум по общей психологии. /Под ред. А.И.Щербакова. - М., 1987.
7. Психология: Словарь. / Под общей ред. А.В. Петровского. - М., 1990.
8. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология человека. М., 1995.
9. Таратунский Ф.С., Таратунская Н.Ф. Задачи и упражнения по общей психологии. - Минск, 1988.
10. Хрестоматия по истории психологии /Под ред. П.Я. Гальперина,

А.Н.Ждан.-М.. 1980.

11. Хрестоматія по психології /Под ред. А.В. Петровського. - М., 1986.

12. Хрестоматія по психології. /Под ред. А.В.Петровського. - М., 1987.

13. Хрестоматія по психології. Сост. В.В.Мироненко. - М., 1997.

14. Ярошевский М.Г. История психологии. - М., 1985.

INTERNET – ресурси

1. <http://uk.wikipedia.org/wiki>

2. osvita.ua/vnz/reports/psychology/29531/

3. ekomedtd.com.ua/konspekti.../pshologiya-yak-nauka.html

Підсумкова тека:

Письмове індивідуальне опитування студентів за питаннями

Змістовий модуль № 2

Особистість в системі психологічного знання

Лекційні модулі:

1. Предмет, структура педагогічної психології. Психологія виховання. (2 год.).
2. Психологія навчальної діяльності (2 год.).
3. Психологія педагогічної діяльності (2 год.).
4. Соціалізація особистості (2 год.).
5. Колектив. Учнівський колектив та колектив педагогів. Методи вивчення колективу. (2 год.).

Семінарські модулі:

1. Психологія виховання та перевиховання (2 год.).
2. Психологія навчальної діяльності (2 год.).
3. Психологія педагогічної діяльності (2 год.).
4. Соціальна психологія групи. Конфлікт та шляхи його вирішення (2 год.).

Модуль самостійної роботи:

Опрацювати психологічну літературу та скласти конспект з таких питань:

1. Характеристики понять: "научування", "учіння", "навчання". Структура учіння. Навчання. Типи навчання. Засоби, способи, результат, продукт навчальної діяльності учнів.

2. Основні характеристики процесу засвоєння. Формування навичок. Формування понять та вмінь.
3. Поняття про групи. Типологія груп, характеристика груп.

Список рекомендованої літератури

Основна література

1. Андреева Г.М. Социальная психология. - М., 1998.
2. Заброцький М.М. Педагогічна психологія. - Київ, 2000.
3. Зимняя Й.А. Педагогическая психология. - М., 2000.
4. Кон И.С. Психология ранней юности. - М., 1988.
5. Корієв М.Н., Коваленко А.В. Соціальна психологія. - К., 1995.
6. Психология воспитания /Под ред. А.В. Петровського. - М., 1995.
7. Реан А.А., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. - СПб 1999.
8. Столяренко Л.Д. Педагогическая психология. - М., 2003.
9. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология. - М., 1998.

Додаткова література

1. Бадмаев Б.У. Психология в работе учителя: В 2 кн. - М., 2000.
2. Гончарук П.А. Психологія навчання.-Київ, 1985.
3. Максименко С.Д. Психологія в соціальній та педагогічній практиці: Методологія, методи, програми, процедури. - Київ, 1998.
4. Метод педагогического исследования / Под. ред. В.И.Журавлева.— М., 1972.
5. Овчарова Р.В. Технологии практического психолога в образовании. - М., 2000.
6. Практикум по возрастной и педагогической психологии /Под ред. Л.И. Щербакова. -М., 1987.
7. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии /Под ред.И.И. Ильясова, В.Я. Ляудис. - М. 1980.
8. Хрестоматия по психологии /Под ред. А.В. Петровського. - М.. 1986.

INTERNET – ресурси

1. pidruchniki.ws/.../vikova_psihologiya_-_sergeyenkova_op
2. www.koob.ru/age_psychology/
3. academia-pc.com.ua/product/78
4. www.psyh.kiev.ua/

Підсумкова тека:

Усне індивідуальне опитування студентів за питаннями

Методи навчання

Успіх навчання залежить як від правильного визначення його мети і завдань, так і від способів досягнення їх, тобто від методів навчання. Провідну роль в організації і здійсненні навчально-пізнавальної діяльності в процесі вивчення навчального курсу «Психологія» відіграють різні групи методів.

Розповідь викладача - це опис подій і предметів, жива й образна форма монологічного викладу інформації; містить у собі переважно фактичні відомості (опис явищ природи і суспільного життя, подій, фактів, відомостей з історії, біографічні відомості, відомості про норми і правила поведінки та ін.). Важливою є яскравість, емоційність, виразність розповіді. Розповідь дозволяє подавати інформацію послідовно і систематично. Ефективність розповіді залежить від того, як вона пробуджує думку учня, викликає у нього емоційне ставлення до почутих фактів, подій. Розповідь може містити різноманітні прийоми викладу — оповідання, опис, розмірковування, діалог.

Пояснення - розкриття викладачем найсуттєвіших властивостей того, що вивчається, його внутрішньої структури, зв'язку з іншими об'єктами. Здійснюється в формі розповіді, бесіди, лекції та ін. Пояснення створює в учнів зв'язне, логічно послідовне уявлення про закономірності розвитку природи і суспільства, про наукові факти, поняття, про мораль, етику, естетику, право, загальнолюдські цінності та ін. Словесне пояснення відкриває широкі можливості виховного впливу на учнів.

Пояснення може забезпечити лише першу стадію засвоєння - сприйняття і усвідомлення нового знання. В учнів створюється початкове уявлення про новий зміст, складається певне ставлення до нього. Від цього в значній мірі залежить ефективність наступної роботи з метою формування моральної свідомості вихованців.

Пояснення ефективне лише тоді, коли обсяг і зміст його доступний для сприймання, розуміння і початкового запам'ятання. Пояснення, як правило, у вузі триває 25 - 40 хв.

Дуже важливо викликати в учнів жвавий інтерес до пояснюваного. Мова викладача повинна бути зрозумілою, виразною, але не уподібненою до патетичної декламації.

Бесіда – один з методів, що використовується для організації розумової діяльності студентів; в процесі бесіди студенти, відповідаючи на запитання викладача і своїх одногрупників, набувають нових знань про природу, суспільство, людину; у них формуються морально-естетичні поняття, уявлення, переконання, здійснюється розумовий, етичний, естетичний розвиток.

Сутність бесіди полягає у спілкуванні викладача зі студентом. В залежності від змісту вона може бути науковою, етичною або естетичною; використовується як на уроці, так і в процесі індивідуальної роботи. Вона може бути навчальною або здійснюватися у формі вільного обміну думок, з усією групою студентів або з окремим учнем.

В ході бесіди формуються теоретичні знання, морально-етичні уявлення, студенти навчаються використовувати свої знання в нових взаємозв'язках, розширюють їх в активній пошуковій розумовій діяльності, отримуючи для цього додаткові стимули у вигляді запитань, нової інформації, що йде від педагога. При цьому студенти діляться своїм досвідом, висловлюють думки, беруть активну участь у розв'язанні різноманітних навчальних завдань, формулюють власні висновки.

Ефективність бесіди обумовлена: наявністю продуманого плану; умінням викладача добиватися обґрунтованих відповідей студентів; умінням викладача уточнювати певні знання, уміння, факти; наявністю контакту і довір'я між співбесідниками.

Лекція - це розгорнутий, організований в доступній формі систематичний і послідовний виклад сутності теоретичної проблеми або проблеми психолого-педагогічного змісту. Логічним центром лекції є певне теоретичне узагальнення, що належить до сфер наукового пізнання.

Конкретні факти, що є основою бесіди чи розповіді, тут слугують лише ілюстрацією або початковим моментом.

Лекція передується чітким формулюванням теми, її найважливіших завдань і плану. Помітний ефект дає визначення на початку лекції проблеми, яка потребує свого розв'язання, розкриття її значення для науки, техніки, пояснення явищ суспільного життя, для процесу навчання і виховання.

В процесі лекції детально аналізуються найважливіші факти, явища, події, коротко викладається другорядний матеріал; роз'яснюються складні явища, поняття, формули та ін. Доцільний прийом так званої конкретизації, тобто розкриття складного явища чи поняття на одному або кількох переконливих конкретних прикладах. Висновки й узагальнення можуть формулюватися за фактами, будучи результатом аналізу фактичного матеріалу (індукція) або ж навпаки, обґрунтовуватись конкретними фактами, які доводять висновки, формули, закономірності, сформовані вчителем (дедукція).

Метод ілюстрації передбачає показ студентам ілюстрованих посібників: плакатів, карт, малюнків на дошці, картин, портретів учених-педагогів, психологів.

Метод демонстрацій передбачає демонстрацію приладів, дослідів, технічних установок, різноманітних препаратів, показ фільмів і презентацій.

Репродуктивні методи передбачають використання словесних, наочних і практичних методів. При репродуктивній розповіді викладач в готовому вигляді формулює факти, доведення, означення, акцентуючи увагу на головному, що необхідно засвоїти. Аналогічно будується лекція і бесіда.

Репродуктивні методи ефективні тоді, коли зміст навчального матеріалу має переважно інформаційний характер, є досить складним або принципово новим для того, щоб учні засвоїли самостійно.

В цілому репродуктивні методи навчання не дозволяють належним чином розвивати мислення школярів, а особливо самостійність і гнучкість мислення, формувати в учнів навички наукової діяльності.

Проблемно-пошукові методи навчання використовуються в проблемному навчанні. Викладач використовує такі прийоми: створює проблемні ситуації, організує колективне обговорення можливих підходів до розв'язання проблемних ситуацій, підтверджує правильність висновків тощо. Студенти, ґрунтуючись на попередньому досвіді і знаннях, висловлюють припущення про шляхи розв'язання проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання.

Методи самостійної роботи передбачають самостійну роботу студентів при виконанні найрізноманітніших видів навчальної діяльності. Найпопулярнішим видом є робота з книгою, довідковою літературою, мережею інтернет.

Під час викладання курсу широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Такі як творчі обговорення, дискусії, робота в малих групах.

Методи контролю

У процесі викладання навчальної дисципліни «Психологія» застосовуються різні види і форми контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий, а також форми його організації.

Поточний контроль здійснюється в повсякденній роботі з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу і виявлення прогалин у знаннях студентів. У процесі роботи над навчальною дисципліною «Психологія» активно застосовуються такі форми контролю індивідуальний, груповий і фронтальний.

Тематичний контроль здійснюється періодично, після вивчення окремої теми чи нового модулю і має на меті перевірку та систематизацію знань учнів.

Підсумковий контроль проводиться в кінці семестру. По завершенні 1-го та 2-го модулів планується усний індивідуальний контроль, що передбачає виявлення викладачем знань, умінь і навичок окремих студентів. Їм пропонується дати відповідь на питання підсумкової теки. Додаткові питання при індивідуальному контролі даються при неповній відповіді студента.

Критерії оцінювання основних видів робіт

Основні вимоги до оцінювання усної та письмової відповіді

Бали	Критерії оцінки
А (відмінно)	На основі досконалого знання матеріалу предмету студент набути знання, вміння та навички використовує під час вирішення нестандартних задач. Вільно використовує міжпредметні зв'язки, орієнтується у періодичній та монографічній літературі з предмету. Легко знаходить відповіді на нестандартні, несподівані питання. У складних ситуаціях може провести аналіз на рівні теоретичного осмислення. Виявляє творчі здібності, нахил до самостійної науково-дослідної роботи, який проявляється у наявності наукових публікацій з психології, виступах на наукових конференціях.
В (добре)	Вільно володіє матеріалом у відповідності з програмою дисципліни. Знання, вміння та навички може самостійно використовувати у нестандартних ситуаціях навчального характеру. Проявляє інтерес до наукової та науково-популярної літератури з предмету. Самостійно опрацьовує рекомендовану та додаткову літературу з предмету. В процесі вивчення дисципліни іноді виконував реферати, що не передбачені робочою програмою дисципліни. Виявляє схильність до аналітико-синтетичної діяльності, здатен висловлювати власну думку що до вивченого матеріалу..
С (добре)	На основі оволодіння матеріалом в обсязі робочої навчальної програми дисципліни під керівництвом викладача вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію про педагогічні явища. Цілком самостійно використовує набути знання, вміння та навички в стандартних навчальних ситуаціях. Здатний контролювати свою діяльність. Під час контролю знань досить вільно складає алгоритм відповіді. Швидко знаходить необхідну інформацію в довідниковій літературі. Ознайомлений з періодичними виданнями з психології поточного року.
Д (задовільно)	Повністю відтворює інформацію, що викладена в базовому підручнику. Має значні утруднення під час користування додатковою та довідниковою літературою. Епізодичне знайомство з періодичними виданнями. Сформовані уміння може використовувати у стандартних ситуаціях, які закладені у навчальні завдання. Під час виправлення допущених помилок потребує деякої допомоги викладача. Виникають ускладнення при необхідності використання між предметних знань.
Е (задовільно)	Самостійно відтворює головні положення, що викладені в базовому підручнику чи лекційному матеріалі. Ознайомлений з основними термінами та категоріями дисципліни. Потребує допомоги викладача чи товаришів для відтворення систематизованого навчального матеріалу. Під час реалізації знань для вирішення практичних завдань потребує допомоги викладача на всіх етапах роботи. Часто допускає типові помилки, які здатен виправити за умов допомоги. Повністю відсутнє ознайомлення з інформацією, що викладена в додатковій літературі.
FX (не задовільно)	Має уяву про термінологію з дисципліни. Володіє навчальним матеріалом на фрагментарному рівні. Конспект з предмету носить не систематизований, фрагментарний характер. Не вміє скласти алгоритм відповіді. Не може відповісти на питання чи виконати практичну роботу без суттєвих помилок, на які не звертає уваги.
F (не задовільно)	Практично не знає термінології з курсу. Володіння навчальним матеріалом на рівні розпізнавання. Не може користуватися підручником, методичними рекомендаціями, іншими дидактичними засобами. Володіє тільки окремими прийомами практичної діяльності, яких недостатньо для формування вмінь.